

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

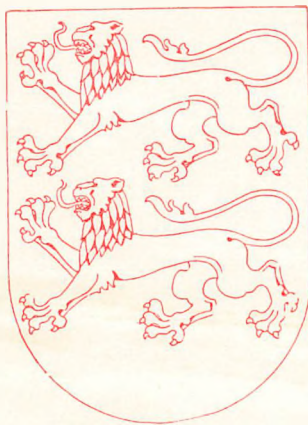
Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk

MÅNEDSSKRIFT

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved H. Neumann, Christian Stenz og W. Christiansen

INDHOLD:

Carl Langholz: *Søren Kierkegaards Slægtninge i Sønderjylland*
J. Raben: *Spøgeri og anden Overtro (Als)*
Neumann og Stenz: *Fortegnelse over dagbladsartikler 1952*

Sønderjydsk månedsskrifts ekspedition: Overlærer W. Christiansen, Brorsonsvej 37, Tønder
Museumsinspektør H. Neumanns adresse er: Åstrupvej, Haderslev.
Viceskoleinspektør Chr. Stenz adresse er: Chr. Paulsen skolen, Flensborg

Søren Kierkegaards Slægtninge i Sønderjylland

Af Carl Langholz

Vi lever midt i en Kierkegaard-Tid, som det er blevet sagt. Hele Verden over har man nu faaet Øje paa det danske Geni. Det er i særlig Grad Eksistentialisterne i Frankrig (Sartre m. fl.), som føler Slægtskab med hans Tanker. Men rundt omkring fremkommer der Bøger og Skrifter om Søren Kierkegaards Filosofi og Personlighed. Ogsaa herhjemme er der nu ved at komme Gang i Kierkegaard-Interessen. For nogle Aar siden stiftedes der et særligt Kierkegaard-Selskab, og hvert Aar kommer der nu en hel Række Skrifter om ham. Alt, hvad der vedrører Søren Kierkegaard, synes at have Interesse. Det maa derfor haabes, at dette ogsaa gælder nærværende lille Bidrag.

Om Søren Kierkegaards Slægt er der allerede fremkommet en hel Del. Ret udførlige Oplysninger gav H. P. Barfod i Indledningen til sin Udgave af Søren Kierkegaards efterladte Papirer 1869. Stoffet blev uddybet af Valdemar Ammundsen i »Søren Kierkegaards Ungdom, hans Slægt og hans religiøse Udvikling« (Universitetets Aarskrift 1912). Men den fyldigste Udredning er givet af Kordegn Olaf Kierkegaard og Godsekspeditor P. F. Parup i deres Stamtavleværk »Fæstebonden i Sædding Christen Jespersen Kierkegaards Efterslægt« 1941 (110 Sider). Senere er Farmoderens Slægt blevet behandlet: J. E. Nørgaards Bog »Stengaard-Slægten fra Bølling-Sædding« 1949 (72 Sider). Om Søren Kierkegaards Moder og hendes Slægt i Brande-Eggen fremkom der en Artikel af T. Bundgaard Lassen i Vejle Amts Aarbøger 1942, S. 224-34.

Mindre Bidrag om Søren Kierkegaards Slægt i Sædding er fremkommet i Hardsyssels Aarbog 1933, 1938 og 1939 (af Thorkild Andersen, P. Bendtsen og A. Reimann-Hansen).

Om de jydskse Hosekræmmere i København i det 18. Aarhundrede, til hvilke S. K.'s Fader og Farmorsbroder jo hørte, har Sejer Kühle skrevet en interessant og fyldig Afhandling i Historiske Meddelelser om København 1936, Side 163-83; men ogsaa i sin store Bog om Søren Kierkegaard fra 1950 har denne Forfatter meddelt nye Oplysninger om Slægten. Om en Gren af Slægten Kierkegaard i Sverige findes der desuden en Artikel i det svenske »Personhistorisk tidsskrift« 1933, S. 92-111, af svensk Slægtsforsknings Førstemand, Docent Bengt Hildebrand, som selv nedstammer fra den paa Spindesiden. Her skal der nu gøres Rede for en hidtil ukendt sønderjydsK Gren.

Læge A. Toft har med den vestjydske Genealog Thorvald Lodberg som Hjemmelsmand meddelt nogle interessante Oplysninger om S. K.'s Fader, Michael Pedersen Kierkegaard, i Gads Magasin 1940, S. 446—450. Herefter skal denne som Dreng have tjent hos sin Faders Fætter, Michel Graversen i Andbæk, og det formodes da, at det var her, Michael Kierkegaard som 12 Aars Dreng gik op paa en Høj og forbandede Gud, fordi han som Hyrdedreng paa den øde Hede maatte døje saa meget af Kulde, Regn og Ensomhed, denne Ungdomssynd, som senere nagede ham og hans Sønner saa stærkt. Samme Michel Graversen var gift med Bodil Nielsdatter, en af de tre »hel­lige« Søstre fra Sønderjylland, som var gift paa Egnen der, og om hvem Traditionen har holdt sig til vore Dage, fordi de udøvede en stærk Paavirkning paa Befolkningen ved deres levende Kristenhed. Fra en af Søstrene nedstammede Slægten Skrumsager, fra en anden den berømte Læge Mikkell Hindhede. I dette Hjem hos Michel Graversen og Bodil Nielsdatter menes Michael Kierkegaard nu at have faaet sin religiøse Holdning bestemt, idet man ikke har nogen Efterretning om, at der var nogen udpræget Religiositet i hans Forældre­hjem.

Heller ikke dette synes dog at have været uden Forbindelse med pietistiske Kredse i Sønderjylland. Helt siden Barfods Tid har man vidst, at Slægten havde Medlemmer der. Mens Michael Kierkegaard drog til den rige Morbroder, Hosekræmmer Niels Andersen Seding i København, for at komme frem, drog hans Broder Christen til en Farbroder i Sønderjylland, hvor han imidlertid døde ung. Hvem denne Farbroder var, og hvor han boede, har man ikke vidst hidindtil.

Ifølge Hardsyssels Aarvog 1939 og den Kierkegaard'ske Slægtsbog fra 1941 havde Stamfaderen *Christen Jespersen* i Kirkegaard (ca. 1673—1749) 9 Børn, hvoraf 4 døde som spæde. Kun to af de tilbageblevne forblev i Sædding, nemlig *Peder Christensen* i Kirkegaard (dbt. 19. 10. 1712 — d. 3. 10. 1799), Fader til Michael Pedersen Kierkegaard (1756

—1838), og *Anders Christensen* i Gaden (dbt. 22. 4. 1715 — d. 1783), Stamfader til den nulevende Gren af Slægten. De tre andre var:

1. *Apelone Christensdatter*, døbt i Sædding 20. 9. 1704.
2. *Jesper Christensen*, døbt i Sædding 19. 9. 1706.
3. *Michel Christensen*, døbt i Sædding 25. 10. 1708.

Hvor disse tre blev af, har man ikke vidst. Nu kan det imidlertid oplyses, at de alle er døde i Bedsted i Aabenraa Amt.

Michel Christensen, en ung Karl af Bedsted, blev begravet Kristi Himmelfartsdag, den 23. Maj 1754, opgives at være født i Kirkegaard i Sædding Sogn i Jylland 1708 og død i Bedsted den 16. Maj 1754. (Efter denne Farbroder opkaldtes formentlig Michael Pedersen Kirkegaard, f. 12. December 1756).

Apelone Christensdatter, »en ægte Datter af Christen Jespersen, forhen Bolsmand i Kirkegaard i Sædding Sogn i Nørrejylland, og Maren Hansdatter [!] sammesteds, som begge ere døde« døde ugift 15. Juli 1787 og begravedes 23. Juli, 85 [!] Aar gammel.

Jesper Christensen, »en ægte Søn af Christen Jespersen, fordem Bolsmand i Sædding og Maren Madsdatter [!] sammesteds, som begge ere døde, var gift med afgangene Engeborg, Povels Datter [!], uden Børn, æt. 83 Aar« døde 21. Maj 1789 og begravedes 24. Maj. »Han omkom i Ildebrand, fik Udtale og Ligprædiken«.

Mens Faderens Navn er det samme i begge de opgivne Tilfælde, er der Uoverensstemmelse m. H. t. Moderens. *Apelone* var da ogsaa kun en Halvsøster til *Jesper* og *Michael*. Men derfor er de to forskellige Navne ikke rigtige alligevel. *Christen Jespersen* i Kirkegaard var første Gang gift med *Kirsten Pedersdatter* (f. ca. 1666 — begr. i Sædding 14. December 1704), formentlig Datter af hans Forgænger i Kirkegaard, *Peder Michelsen* (ca. 1638—1714), og Moder til *Apelone*. Anden Gang blev han gift 17. Maj 1705 med *Maren Michelsdatter*, som blev Moder til hans øvrige Børn, deriblandt *Jesper* og *Michel*.

Maren Michelsdatter var forøvrigt Datter af *Michel Poulsen* (1645—1725) og *Ellads Pedersdatter* (1655—1728) paa Gaarden Vig i Nabosognet Belling. En Søster til hende, *Mette*, var i sit Ægteskab med *Gravers Nielsen* i Andbæk, Lens Sogn, Moder til førnævnte *Michel Graversen*, sammesteds. Om en Søster, *Kirsten Michelsdatter*, gift med *Anders Christensen* i Stauning, se senere.

Heller ikke Navnet paa *Jesper Christensens* Hustru er helt korrekt opgivet. Bedsted Kirkebog meddeler, at *Jesper Christensen* og *Ingeborre Hansdatter* af Gravlund blev copulerede Mandag d. 7. Juli 1737, og at »*Ingeborg*, en Datter af afgangne *Hans Povelsen*, Boel-Mand i Graulund, og *Sinner Hansdatter*, en ægte Datter af *Hans Nielsen*, Boel-Mand i Heisel i Rapsted Sogn« døde d. 17. Juli 1765 og begra-

vedes d. 21. juli i sit Alders 74. Aar. »Hun var i Ægteskab med Jesper Christensen, Knippel-Kræmmer, Boels-Mand og Kroe-Mand i Bedsted i 26 [!] Aar, men efterlod sig ikke Livsarvinger.«

Jesper Christensen var saaledes den eneste af de tre Søkende fra Kirkegaard, der kom til Bedsted, som blev gift. Hans Hustru hørte til en af Egnens udbredte Slægter. (Meddeleren af dette nedstammer saaledes fra en Fætter til hende), og hun har aabenbart ogsaa været et godt Parti, som bragte ham Penge til at købe en Gaard for. Ellers havde han nok heller ikke taget hende, for hvis man skal tro paa Aldersopgivelsen ved hendes Død, var hun 45 Aar, mens han var 31 Aar, da de blev gift. De kunde da naturligvis ingen Børn faa. Men fire Aar før sin Hustrus Død fik den da 55-aarige Jesper Christensen et Barn med sin Tjenestepige *Kirsten Rasmusdatter*, født 22. Febr., døbt 1. Marts 1761 og kaldet *Maren*. Søndag den 12. April maatte de to Syn-dere staa aabenbare Skrifte. Pigen maatte betale 3 Mark lybsk. Barne-faderen havde faaet kongelig Dispensation de dato Jægersborg d. 30. Marts 1761 med Condition at betale 1 Rigsdaler til Tugthuset i Slesvig, men betalte alligevel 3 Mark lybsk til Præsten, »endskønt han havde kongelig Dispensation.« Barnet døde imidlertid et halvt Aar efter og blev begravet den 12. September. Ingen af de tre Søkende efterlod sig da Livsarvinger.

Ikke saa lang Tid efter denne Begivenhed har Jesper Christensen saa vel taget en Brodersøn til sig, *Christen Pedersen*, fra Kirkegaard. Han var født 13. Oktober 1751 som ældste Søn af Peder Christensen og Maren Andersdatter i Sædding efter Bedsted Kirkebogs Opgivelser, men først døbt 26. Nov. 1752 ifølge Sædding Kirkebog. Allerede 15. Sept. 1771 afgik denne unge Mand imidlertid ved Døden og begra-vedes paa Bedsted Kirkegaard tre Dage efter, kun en Snes Aar gammel. Det er denne Farbroder til Søren Kierkegaard, om hvem Barfod fortæller, at han døde ung hos en Farbroder i Sønderjylland.

I Stedet for tog Jesper Christensen nu en anden Slægtning fra Hjemstavnen til sig, nemlig Søsterdatteren *Anne Nielsdatter* fra Hanning Sogn, der ifølge Aldersopgivelsen ved sin Død maa være født ca. 1754. Hun var Datter af Gaardmand *Niels Madsen* i Aarup og *Maren Christensdatter* fra Sædding. Sidstnævnte maa være Christen Jespersen Kierkegaard og Maren Michelsdatters 9. Barn, døbt 18. Marts 1722 i Sædding; hun er imidlertid ikke medtaget i Listen over deres Børn i Hardsyssel Aarbog 1939 eller i Slægtsbogen fra 1941. Da Vielsesregistret for Hanning Sogn først begynder 1794, kan Datoen for Niels Madsens og Maren Christensdatters Vielse desværre ikke fastslaaes.

Jesper Christensens unge Søsterdatter blev 20. November 1773 viet i Bedsted Kirke til den 33-aarige *Jep Matthiesen With* fra Sivkro, og

han overtog nu Onkelens Gaard. Hermed var der knyttet en ny Forbindelse med nogle af Sognets gamle og ansete Slægter. Jep With var Søn af Kromand *Matthies With* til Sivkro (1687—1755) og Hustru *Cathrine Jensdatter* fra Bedsted. Faderen, der var fra Vamdrup, var maaske en Slægtning til *Johannes With* (1751—1818), Sognepræst i Bedsted 1782 til 1818, Søn af *Matthias With*, der var Præst i Notmark, og gift med en Datter af *Carl Wiborg*, der var Præst i Bedsted fra 1745 til 1782. Moderen var en Søster til *Christian Jensen* (1710—1769), en af Pietismens kendte Skikkelser som Slotspræst i Fredensborg. Jep With og Anne Nielsdatter fik tre Børn:

1. *Jesper Christensen With*, f. 7. Sept. 1774, hjemmedøbt 8. Sept. og fremstillet i Kirken 23. oktober. Blandt Fadderne var den gamle »Bedstefader« Jesper Christensen, for hvem det sikkert har været en stor Dag, da et Medlem af hans Slægt tog hans fulde Navn i Arv. Desværre døde det skrøbelige Barn allerede 4. Novbr. samme Aar og blev begravet 13. Novbr. — Derfor fik den næste Søn ogsaa Navnet Jesper.

2. *Jesper Matthiesen With*, f. 15. Decbr. 1775, hjemmedøbt 16. Decbr. og fremstillet 26. Decbr. Blandt Fadderne var hans Onkel, Bolsmand, Kromand og Kniplingskræmmer *Laust Christensen Holdt* i Sivkro (1740—1794), gift med hans Faster, *Catharina Margrethe With* (1736—1799). Ogsaa denne Søn maa være død ret ung, men hvornaar ses ikke i Bedsted Kirkebog.

3. *Matthias Christian With*, f. 10. Novbr. 1783, døbt 16. Novbr. — d. 8. Maj 1785, begr. 16. Maj.

En Maaned før, den 9. April 1785, døde Moderen og begravedes den 17. April, kun 31 Aar gammel. Hendes Mand, Jep Matthiesen With, døde 30. Juni 1805, 65 Aar gammel, uden Børn. 28. November 1788 var han blevet gift anden Gang, med *Anna Christensdatter*, Datter af Bolsmand *Christen Hansen* og *Maren Pedersdatter* i Hynding, Rabsted Sogn, samt Enke efter *Hans Jacobsen* i Tønder.

Efter Anna Nielsdatter fulgte to Søkende fra Hanning Sogn til Bedsted.

1795 den 8. April døde og den 14. April begravedes *Mads Nielsen*, en ægte Søn af afgangne Niels Madsen, fordem Bolsmand i Aarup og Maren Christensdatter sammesteds, var ugift, æt. 33 Aar 5 Maaneder, altsaa født ca. 1761.

1786 den 24. Januar blev Ungkarl og Smaamand (c: Inderste) *Hans Jessen*, en ægte Søn af afgangne *Jes Andersen* og *Anne Marie Rasmusdatter* i Muspyt (Hellevad Sogn), copuleret sin Pige-Brud, *Maren Nielsdatter* i Bedsted, en ægte Datter af afgangne Niels Madsen og Maren Christensdatter i Aarup i Jylland.

Dette Ægtepar fik et Barn døbt i Bedsted: *Nis Jessen*, født og hjem-

medøbt 20. Okt. 1788, fremstillet i Kirken 25. Søndag efter Trinitatis; blandt Fadderne var Jep With og Paul Matthiesen, begge Slægtninge. Derefter synes Ægteparret at være forsvundet fra Bedsted Sogn, idet de ikke nævnes mere.

Men Jesper Christensen trak endnu flere til Bedsted Sogn fra Bølling Herred, hvoraf i hvert Fald nogle var lidt fjernere Slægtninge. Man kan næsten tale om en Invasion af Folk fra Bølling Herred i Bedsted.

Blandt disse var *Maren Jespersdatter*, Datter af Bolsmand *Jesper Nielsen* paa Kjærgaard i Skjern og *Anna Kirstine Christensdatter* fra Bølling. Hun blev gift første Gang 15. Oktbr. 1774 med *Karsten Nielsen*, f. ca. 1744 — d. 12. April 1782, Smaamand i Bedsted, Søn af Bolsmand *Niels Karstensen* og *Kirsten Jensdatter* i Hellevad. Anden Gang blev hun gift 19. April 1784 med Enkemand og Smaamand *Jesper Pedersen* i Bedsted, Søn af Bolsmand *Peder Jespersen* og *Cathrine Jacobsdatter* i Maarbæk.

(Ovennævnte Jesper Nielsen paa Skjern Kjærgaard kunde efter Navnet og Tiden at dømme godt være en Fætter til Jesper Christensen i Bedsted. En nærmere Undersøgelse af Skjern Kirkebøger, som begynder 1707, vilde maaske vise, at Christen Jespersen i Kirkegaard, Slægtens hidtil første paaviselige Stamfader, var fra Skjern Sogn. — Sejer Kühle fremsætter dog i sin Bog om Søren Kierkegaard (S. 9) den Formodning, at Christen Jespersen var Søn af Jesper Pedersen i Sønder Leding i Dejbjerg Sogn, men bemærker, at der ogsaa i Stauning og Vorgod Sogne fandtes en Mand med Navnet Jesper, som han kunde være Søn af.)

En anden Kvinde fra Bølling Herred og Sogn var *Else Mortensdatter Præstegaard*, f. ca. 1741 — d. 21. april 1787 i Bedsted, ugift.

Endvidere trak Jesper Christensen to Kusiner paa mødrene Side til Bedsted. Hans førnævnte Moster, *Kirsten Michelsdatter* fra Vig i Bølling Sogn, blev 17. Maj 1716 viet i Bølling Kirke til *Anders Christensen*, Gaardmand i Sønderby, Stauning Sogn, hvor han døde 1747. Dette Ægtepar havde i hvert Fald to Døtre, som kom til Bedsted:

1. *Kirsten Andersdatter*, død og begravet 17. og 23. Januar 1803 i Bedsted (Alderen opgives til 93 Aar, hvilket næppe er korrekt, da hun saa skulde være født ca. 1710, 6 Aar før Forældrenes Vielse; Stauning Kirkebog begynder imidlertid først 1723). Hun blev gift 31. Okt. 1754 i Bedsted med *Peter Petersen*, f. ca. 1724 — d. 17. Decbr. 1772, Halvkaadner i Bedsted, Søn af Halvkaadner *Peter Hansen* og *Anna Petersdatter Lassen*, sammesteds. De efterlod en Datter, *Anna Kristine*.

2. *Mette Andersdatter*, død og begravet 29. August og 3. Septbr. 1783 i Bedsted. (Alderen opgives til 58 Aar, hvilket heller ikke er korrekt, da Anders Christensens Datter Mette blev døbt sammen med Tvillingsøsteren Johanne i Stauning Kirke den 14. Decbr. 1727). Hun blev gift i Bedsted 23. Juni 1757 med *Matthies Poulsen*, f. ca. 1732 — d. 20. Juni 1806, Bolsmand og Kromand i Bedsted, Søn af Bolsmand *Poul Nissen* og *Elisabeth Matthiasdatter Hessel*, sammesteds. Moderen var Datter af Degnen *Matthias Hansen Hessel* (1656—1742) og *Elisabeth Clausdatter* (1661—1724), som altsaa var Datter af Præsten *Claus Petersen* (d. 1689) og *Herlich Carstensdatter (Schmidt)*. Hun nedstammede saaledes fra de kendte sønderjydske Præsteslægter *Monrad* og *Fabricius*. *Matthies Poulsen* og *Mette Andersdatter* efterlod sig 4 Børn: *Poul*, *Anders*, *Hans* og *Elsebeth Christine*. Gennem deres Efterkommere lever endnu Slægtninge af Søren Kierkegaard i Sønderjylland, saaledes Familierne *Brodersen*, *Høirup* og *Møller* i Bedsted Sogn.

En tredje Datter af Anders Christensen og Kirsten Michelsdatter i Stauning var maaske *Else Andersdatter*, gift med *Christen Pedersen*, Husinderste i Sønderby, Stauning Sogn. Dette Ægtepar havde ogsaa to Døtre, som kom til Bedsted:

1. *Elisabeth Christensdatter*, død og begravet 4. og 8. Maj 1804 i Bedsted, 69½ Aar gammel (altsaa født ca. 1734. Aldersopgivelsen behøver dog ikke at være korrekt). Ugift.

2. *Mette Christensdatter*, død og begravet 6. og 15. Januar 1792 i Bedsted, 51 Aar og 2 Maaneder (altsaa født ca. 1740). Var ugift, men efterlod sig en uægte Datter, *Kirsten*, som hun havde avlet med *Nis Petersen* i Langelund (Agerskov Sogn).

En Søn af Cristen Pedersen og Else Andersdatter var maaske *Peder Christensen*, Kaadner i Stauning, gift med *Karen Christensdatter*. Dette Ægtepar havde ligeledes to Døtre, som kom til Bedsted:

1. *Sidsel Pedersdatter* blev 18. Januar 1800 viet i Bedsted til *Laust Diedrichsen Møller*, Søn af Husinderste *Diedrich Jensen Møller* og *Birret Maria Laustdatter* i Skads.

2. *Anna Pedersdatter*, f. ca. 1777 — d. 23. Februar 1827, blev 12. April 1806 gift i Bedsted med *Broder Ratenburg*, f. 28. August 1763 — d. 3. Marts 1836, Bolsmand i Bedsted, Søn af Bolsmand *Johannes Ratenburg* og *Bodil Nicolaysdatter*, sammesteds. De efterlod sig 5 Børn, som sikkert har Efterkommere endnu.

Alt i alt er der kommet 15 Personer fra Bølling Herred til Bedsted i Tidsrummet fra ca. 1737 til ca. 1806, fordelt over tre Generationer. Størsteparten af disse er Kvinder. Maaske er de begyndt som Kniplepiger, hvilke der var en hel Del af i Bedsted. At det er den rige Knip-

lingskræmmer Jesper Christensen, der som en Magnet har trukket sine fattige Hjemstavnsfæller og Slægtninge til sig, synes ganske afgjort.

Saavidt Kirkebøgerne. Men ogsaa af andre Kilder kan vi øse Oplysninger. Ifølge den ældste Folketællingsliste fra 1769 bestod Jesper Christensens Husstand af følgende Personer: Bolsmanden Jesper Christensen 63½ Aar, 4 Karle paa 26½, 24, 23 og 18 Aar og 2 Piger paa 32¼ og 22½ Aar. Altsaa helt anselig.

Ifølge en Fortegnelse over Bolsmænd, Kaadnere og Inderster i Aabenraa Amt 1772 og et Plovtalsregister fra 1776 besad Jesper Christensen en Fæstegaard paa ¾ Plov i Bedsted, en af de største i Byen. De ordinære Afgifter heraf var 12 Rdlr. courant i Kontribution, 17 Rdlr. 34¾ Sk. species og 4 Rdlr. 13¼ Sk. courant i Pligt (Landgilde-aflæsning), ialt 34 Rdlr. Desuden havde han sammen med Jep Hansen i Terp, Lauritz Christensen i Sivkro og Johannes Ratenburg i Bedsted ¼ Part i en Selvejgergaard paa 15/32 Plov i Terp, hvoraf Afgiften var 18 Rdlr. Ydermere besad Jesper Christensen to Selvejgerkaad i Bedsted, hver paa 1/24 Plov. Afgiften heraf var 5 og 6 Rdlr. Jesper Christensens Lejehuse omtales flere Gange i Kirkebogen. Han synes saaledes at have været en driftig og holden Mand. Foruden Bonde var han jo ogsaa Kromand og Kniplingskræmmer. En Kniplingskræmmer sad gerne godt i det.

Men paa hans gamle Dage ser det ud til, at det er gaaet ned ad Bakke med ham. Hvornaar han har overtaget sin Gaard, kan ikke ses. 1732 og 1736 ejedes den af en Asmus Metzen. Før 1776 er der ingen Hæftelser indført i Skyld- og Panteprotokollen paa Jesper Christensens Ejendom. Tværtimod ser vi ham flere Gange laane Penge ud. 1770 laante han saaledes 250 Mark til Friedrich von Saldern i Øster Terp, som imidlertid 1772 maatte gaa fra Gaarden p. Gr. af Gæld og Kvægsyge. Ogsaa Jesper Christensen er maaske blevet ramt af Kvægsyge. Fra 1776 faar han følgende Obligationer indført paa sin Ejendom:

9. 7. 1776: 200 Mark til Hans Brodersen, Terp.
3. 9. 1778: 200 Mark til Johannes Ratenburg, Bedsted.
23. 7. 1779: 300 Rdlr. til Kirken i Bedsted.
1. 11. 1779: 200 Mark til Thomas Lauritzen Dam, Bedsted.
27. 12. 1780: 400 Mark til Johan Fr. Jensen, Tønder.
14. 6. 1782: 1800 Mark til Lorentz Christiansen, Sivkro.

Der synes saaledes ikke at have været ret meget tilbage af fordums Velstand, da Jesper Christensen mæt af Dage overlod sin Gaard til sin Søsterdatters Mand, som havde forestaaet dens Drift siden sit Bryllup i 1773.

Den 31. Marts 1783 oprettedes der en Overladelses- og Overtageiseskontrakt mellem Jesper Christensen paa den ene Side og Jep Matthiesen With paa den anden Side og med Overladerens Brødre Andreas (Anders) Christensen og Peter Christensen i Sædding og hans Halvsøster Abelone Christensdatter cum curatori Nies Poulsen i Bedsted (en Broder til deres Kusines Mand, Matthies Poulsen) som Medunderskrivere. De to Brødre er da draget den lange Vej fra Sædding til Bedsted for at se til deres Søkende, inden de gik bort.

Jesper Christensen overlader til Jep Matthiesen With sin Fæstegaard i Bedsted paa $\frac{3}{4}$ Plov eller 2 Otting saavel som Kaad og Hus og nogle Enge, han 3. Januar 1772 har købt af Advokat Lorenzen i Haderslev (formodentlig Fjerdeparten af den Gaard, Jesper Christensen havde i Øster Terp), desuden samlede Møbler, Besætning, Stald- og Markredskaber, overhovedet alle »Habselikeiten«, dog saaledes, at han beholder Ejendomsretten til sin Død.

Modtageren forpligter sig overfor Jesper Christensens Søkende til efter hans Død at udlevere hans Klæder og 100 Mark til hans Brødre og at give hans Halvsøster Abelone Aftægt hendes Livstid ud og derefter en kristelig Begravelse.

Brødrene Andreas og Peter Christensen og Halvsøsteren Abelone Christensdatter giver bortset fra dette fuldstændig Afkald paa Nærmesteretten til omtalte Fæstegods.

Skulde Overladeren ønske at forlade Husholdningen, saa er Overtageren forpligtet til i Stedet for Aftægt at yde ham 50 Rdlr. aarlig, at udbetale med 12 Rdlr. 24 Sk. kvartaliter.

Kun 6 Aar fik Jesper Christensen Lov til at sidde paa Aftægt, før han ynkeligt omkom i Ildebrand, 83 Aar gammel. Et langt og virksomt Liv havde da fundet sin bratte Afslutning.

Hvorfor og hvordan er Jesper Christensen nu kommet til Bedsted helt deroppe fra Sædding? Ja, derom kan man kun gisne. Vestjyderne har jo alle Dage været besjælet af en mægtig Vandrelust. De hjemlige Kaar var for trange. Ude i Verden vinkede Fremgangen efter dem. Mange slog sig paa Handelen. Andre søgte som Høstarbejdere ned til de store vestslesvigske Enge, som afdøde Pastor H. M. Nielsen har vist os i en Artikel i dette Maanedsskrift, og ikke faa blev hængende her-nede. Det vestjydske Islæt i den sønderjydske Befolkning ventes nu snart at faa en udtømmende Behandling, hvortil denne Artikel ogsaa kan betragtes som et lille Bidrag. Hvem véd, om ikke Jesper Christensen er kommet for at slaa Græs i Randerup Enge? Efter at have fundet Hvile i Troen under sit Ophold som Huslærer hos Morbroderen i Løgumkloster, hvor han stiftede Bekendtskab med Pietismens første Talsmand i Nordslesvig, den unge Præstesøn Enevold Evald fra Højst,

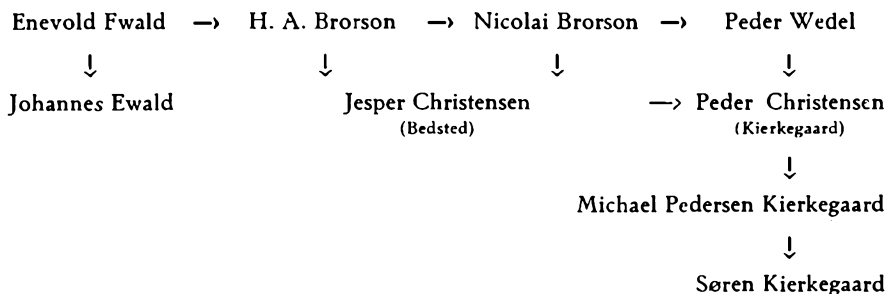
virkede Hans Adolf Brorson nu som Præst i sit Fødesogn Randerup fra 1722 til 1729. Lad os da tænke os, at den tyveaarige Jesper Christensen fra Kirkegaard i Sædding er kommet herved netop i disse Aar. Religiøst anlagt, som hele Slægten var, er han blevet grebet af den unge Præsts varme Forkyndelse. Her, hvor han kom ind i saa rigt et Liv, ønskede han at blive. Men da hans kære Præst flyttede til Tønder, hvor de første af hans dejlige Salmer blev til, flyttede Jesper Christensen til Bedsted, hvor Præstens Broder Nicolai var Præst. Ogsaa her fandtes der et rigt Menighedsliv, som den unge Vestjyde ret kunde trives i. Da Nicolai Brorson saa, efter i mange Aar at have udøvet en velsignelsesrig Virksomhed i det sønderjydske Landsogn, 1735 blev kaldet til at være Slotspræst paa Frederiksborg, blev han efterfulgt af Rasmus Møinich, hvis Søster var gift med Christian Jensen fra Bedsted, den tidligere omtalte Slotspræst paa Fredensborg, hvis Søstersøn senere blev gift med Jesper Christensens Søsterdatter. Ogsaa Rasmus Møinich, som virkede her i Sognet i ti Aar, hørte til den nye Fromhedsretning. Bedsted Sogn var i det hele taget et af Hovedcentrene for den slesvigske Pietisme. Hvorom alting er, Jesper Christensen kan næppe have undgaaet at blive inddraget i denne Bevægelse.

At han syndede mod det sjette Bud, behøver ikke at afkræfte denne Antagelse. Ogsaa hans Brodersøn — den herrnhutisksindede Michael Kierkegaard — kom som bekendt faa Maaneder efter sin første Hustrus Død i Forhold til sin Tjenestepige (Ane Lund), som saa blev hans Kone og Moder til de to højtbegavede Sønner, Peter Christian og Søren Kierkegaard, en Synd, som pinte ham og hans Sønner meget alle Dage. Ligesom Michael Kierkegaard synes Jesper Christensen at have angret sin Synd, eftersom han vilde give Præsten de sædvanlige tre Mark for sit Ægteskabsbrud, endskønt han havde kongelig Dispensation, en Forseelse, som forøvrigt var menneskeligt undskyldelig, naar man betragter den store Aldersforskel mellem ham og hans Kone.

Paa sine Handelsrejser med de vestslesvigske Kniplinger har Jesper Christensen sikkert ofte besøgt sine kære Slægtninge hjemme i Vestjylland. Her har han da vidnet for dem om det rige Liv, han var kommet ind i dernede i det slesvigske, de har lyttet forundret og er blevet vakt ved hans Ord. De, der endnu ikke havde eget Hus og Hjem, søgte ned til ham. Og de, der blev tilbage, er maaske søgt hen til Peder Wedel, Præst i Stauning fra 1722 til 1738, Søn af Præsten i Døstrup, Ætling af Anders Sørensen Vedel og Hans Tausen, Ungdomsven af Brødrene Brorson og Nicolai Brorsons Efterfølger som Slotspræst paa Frederiksborg, derefter til Andreas Balslev, hans Efterfølger i Stauning fra 1738 til 1787, de to betydeligste Repræsentanter for Pietismen paa Egnen der, og senere hen maaske ogsaa til den herrn-

hutske Jens Bering, Præst i Skjern fra 1761 til 1792, saaledes som Biskop Ammundsen har formodet. En af disse Slægtninge, Michel Graversen i Andbæk, blev desuden gift med en af de tre troende Piger fra det forjættede Land, som var kommet derop. En lige Linje kan da trækkes fra det Brorson'ske Milieu til det Kierkegaard'ske.

Nedenstaaende Oversigt viser saa nogle betydningsfulde Paavirkningslinjer, en aandelig Stamtavle.

Spøgeri og anden Overtro (Als)

Ved J. Raben

Et Forvarsel i 1850.

Det var i Aar 1850. En gammel Kone i Ketting, der boede lige Nordvest for Kirken, saa en Dag, at der paa Kirkegaardens Terrasse mod Nordvest var sat en Sten, og en Præst og flere Soldater stod omkring den. —

Den gamle Kone var klar over, at der vilde ske noget, og man frygtede, at Kampene skulde blusse op igen, og at det ogsaa vilde komme til Fjendtligheder paa Als.

Sagen blev snart opklaret. Den 20. Maj 1850 lod 2. Reserve Bataillon rejse et Minde over deres paa Ketting Kirkegaard jordede Kammerater, og den 22. Maj blev Stenen afsløret ved Feltpræsten Røggild. Denne Afsløring formede sig som den gamle Kone havde set den fjorten Dage før. —

Mindestenen i Ketting er rejst over 17 Mand, der som Følge af Sygdom eller Saar døde paa Augustenborg Lazaret og blev begravet paa Ketting Kirkegaard indtil Begyndelsen af Juni 1848. I kirkelig Henseende hørte Augustenborg til Ketting. Den 9. Juni 1848 indviedes Augustenborg Kirkegaard som Militærkirkegaard.

(Medd. Jacob May, Ketting, 1921)

Urinflasker i Grave.

Som overalt her paa Egnen, var det ogsaa i Ketting Skik og Brug, at naar en Dreng ikke kunde ligge tør om Natten, blev en lille Flaske med hans Urin givet et Kvindeligt med i Graven. Eller omvendt skulde et mandligt L'ig have Flasken med. En Forudsætning var, at Flasken i al Hemmelighed skulde lægges ned i Kisten. Man paastaar, at dette Mid- del ofte har bragt Afhjælp.

Afdøde Graver og Kirketjener i Ketting, der siden 1917 i en længere Aarrække har været Graver i Ketting, har flere Gange fundet den lille Flaske i gamle Grave. — Samme Tilfælde kendes fra Lysabild, Tan- dres, Hørup og andre Kirkegaarde paa Als.

Uhyret paa Havnbjerg Kirkegaard.

Min Bedstemoder, som var fra Havnbjerg, fortalte, at der i gammel Tid opholdt sig en Basilisk, et Fortidsuhyre, som udspyede Ild og Svovl af Gabet, paa Havnbjerg Kirkegaard, og som ingen kunde faa aflivet. — En klog Kone kom da med det Raad, at der skulde anbringes et stort Spejl paa Kirkegaardsmuren. Man efterfulgte Raadet. Da Uhyret saa sig selv i Spejlet, døde det af Væmmelse over sin egen Grimhed.

(Meddelt af Nic. Frederiksen, Nordborg 1945).

Brokbjerg.

Landevejen fra Lavensby til Pøl fører forbi Brokbjerg. En Karl der pløjede paa Marken, saa en Dag, at en Ravn var i Kamp med en anden Fugl højt oppe i Luften. Kort efter faldt Ravnens pludselig ned og hav- nede et Stykke over paa Ageren. Karlen løb derover, men fandt ingen Ravn, i Stedet for fandt han et temmelig stort Hul dybt ned i Jorden, fra hvilken der udstrømmede en stærk sveden Lugt.

Den næste Dag kastede Karlen Hullet til, men da han kort efter kom over Stedet med Ploven, faldt den ene Hest død om. — Aarsagen til dette Uheld blev aldrig opklaret, men at der var Trolddom med i Spil- let, var der ingen Tvivl om.

(Meddelt af Chr. Kolmos, Pøl. 1941).

Grydeler.

En Mark mellem Ketting og Blegebæk, Trekanten mellem Gammel- gaards Vej og den tidligere Jernbane, kaldes »Gry'le'e«. Der er en stor Mergelkule og gamle Folk fortæller, at den er fremkommet der- ved, at man i gammel Tid har gravet Ler til Gryder (Lerkar).

(Medd. P. Petersen, Ketting, 1946).

Opklaret Spøgeri.

»De æ it nowe godt nowe!« Med disse Ord kom en sildig Aften en Mand fra Hundsløv løbende ind til Notmark Præst og satte sig forpustet paa en Stol i Præstens Studereværelse. Præsten spurgte om Aarsagen til Mandens mærkelige Holdning, men han svarede kun: „de æ it nowe godt nowe!“ Da han sluttelig var falden lidt til Ro, fortalte han, at han var gaaet fra Ketting igennem Dyrehaven, og da han passerede Gravhøjene i Skoven, hørte han nogle underlige klagende Lyde, som om et Menneske var i Nød, men han saa ingen. „De ka it væe nowe godt nowe“, sluttede han sin Forklaring. „Lad os gaa derhen“, sagde Præsten. Manden fulgte tøvende efter. Da de kom ind i Skoven, kom de mærkelige Lyde igen. Manden for sammen med Udraabet: »De æ it nowe godt nowe!“ — Præsten maatte le. Det var en stor Skovugle, der udstødte det skærende Hyl fra en Trætop. Præsten gjorde den ængstelige Mand opmærksom paa, at det kun var Uglen, der skreg efter sin Mage. Synlig lettet svarede Manden: „Haj æ vist, te det kun va en Uchel, saa va æ it loffen te e Præst!“ —

(Meddelt af Degn Andresen, Notmark).

Trolde forbyttede Barnet.

Saalænge det nyfødte Barn ikke var kristnet, skulde man passe paa, at det ikke blev forbyttet af Trolde. Der skulde altid brænde Lys ved Vuggen, saa kunde Trolde ikke nærme sig, eller man lagde et Stykke Staal, Kniv eller Saks i Vuggen, saa kunde han ikke bøje sig over den og tage Barnet op.

I Notmarkskov havde man engang undladt disse Forholdsregler. Da man en Dag kom ind i Stuen, var Barnet forbyttet, der laa et Troldebarn i Vuggen. Man kunde let kende Troldeungerne paa de store runde og fremstående Øjne og de spidse Ører. Heldigvis døde Troldeungen kort efter, men om det forsvundne Barn hørte man intet.

Sebbelev By.

Byen skal i gammel Tid have ligget imellem Mads Davidsens og Skovmands Bol (Bocmmoes), hvor der endnu i 18. Aarhundrede laa en Mængde Grundsten. Desuden var der Spor af en lille Borg med Grav omkring, som man kaldte „Jumbegaarden“.

Det skal være Hans Vogts nuværende Bol, der har ligget her. Navne som Gammeltoft, Store- og Lille Eltoft, Koldkjær, Tubro, vidner om denne Antagelses Rigtighed. Anledningen til, at Byen blev flyttet, skal være fjendtlige Overfald.

(Opt. Chr. Knudsen, 1857).

Fortegnelse over dagbladsartikler 1952

vedrørende sønderjydsk historie m. m.

Ved Neumann og Stenz

Følgende forkortelser er anvendt: Dann. = Dannevirke - Fl. A. = Flensborg Avis - Hmdl. = Hejmdal - Hzt = Südschleswigsche Heimatzeitung - J. T. = Jydske Tidende - D. Nordschl. = Der Nordschleswiger - Sønej. = Sønderjyden - Vestk. = Vestkysten.

Almindelig historie

- Achelis, Th. O.: Da Christian VII bisattes i Rendsborg. J. T. 4.-1.
Christensen, Olav: Haderslev bys første ugeblade. Dann. 18.-4., 23.-4.
Damm, Chr.: »De gule kariefugle«. Fl. A. 14.-7.
Gregersen, H. V.: De første oldenborgere og Sønderjylland. Hmdl. 7.-7.
Jensen, N. A.: En rejse i Sønderjylland for 100 år siden. F. A. 17.-9.
Højmark Jensen, Søren: Da præsterne i Udbjerg selv skulle betale brød og vin til den hellige nadver. Vestk. 1.-3.
Nyholm, Asger: Fra Miklergaard til Gallehus (guldhornene). Vestk. 7.-3.
Nølke, Jørgen: Abels vilde ridt. F. A. 12.-7.
Schmidt, August F.: Rakkeren. Hmdl. 30.-6.
Schoubye, S.: Eventyret om den hollandske vægflise. Fl. A. 13.-5.
Schütte, Gudmund: Annexionslærens grinagtigheder. Dann. 3.-9.
Schütte, Gudmund: Grænsedragning i Sønderjylland. Fl. A. 10.-6. og 11.-6.
Schütte, Gudmund: Ændrede signaler. Fl. A. 23.-8. og 25.-8.
Fra traktoreernes og slåmaskinernes barndomstid. J. T. 4.-1.
Telling, Søren: Da nød lærte jyden - et og andet. Fl. A. 12.-1.

Enkelte lokaliteter

Haderslev amt:

- G r a m. Schmidt, August F.: Fra Gramegnens landskab. Hmdl. 4.-8.
H a d e r s l e v. Christensen, Olav: Gadenavnene fortæller om Haderslevs fortid. Dann. 2.-2.

Haderslev. Schmidt, August F.: Hav-stednavne udfor Haderslev.
Hoptrup. Gøttig, L.: Fra gamle dage (Hoptrup sogn). Dann. 23.-
8., 3.-9. og 13.-9.
Rødding. Lauritsen, Anders: Rødding i halvfjerdserne. Dann. 24.-
12.
Toftlund. Vore gamle kirker (Toftlund). Vestk. 20.-9.

Sønderborg amt:

Holm. Helbredende vand skabte byen Holm. J. T. 30. 3.
Nordborg. Schmidt, August F.: En gammel nordborgslægt. Hmdl.
1.-9.
Als. Nørrelykke-Christensen, C.: Den sandede vejs saga. Fl. A. 13.-8.

Tønder amt:

Brede. Holdt, Jens: Brede kirke i middelalderen. Vestk. 1.-4. og 2.-4.
Nr. Løgum. Friis, Claus H.: Vognshøj. Hmdl. 3.-11.
Højer. Beretningen om et Ribe-landkort. Vestk. 4.-1.
Højer. Havnefoged Hans Petersen fortæller om Højer. Vestk. 4.-1.

Åbenrå amt:

Bjolderup. Bjolderup sogns historie. Anmeldelse ved N. B. H.
Hmdl. 9.-1.
Jürgensen, H. P.: Landstinget på Urnehoved. Hmdl. 30.-1.
Åbenrå. Hansen, Ludvig: Lidt om navnet Åbenrå. Hmdl. 6.-1.

Flensborg amt:

Flensborg. Das neue Flensburger Rathaus. Hzt. 27.-8.
Flensborg. Die Flensburger Bürgermeisterfehde. Hzt. 13.-8.
Flensborg. Geschichte des Flensburger Waisenhauses. Hzt. 6.-1.
Flensborg. Flensburgs alte Rathäuser. Hzt. 20.-8.
Flensborg. Flensburgs alte Stadtmauern. Hzt. 8.-10.
Flensborg. Flensburgs alte Stadttore. Hzt. 17.-9.
Flensborg. Flensburgs Verlag- und Druckereiwesen im Laufe der
Jahrhunderte. Hzt. 18.-6.
Flensborg. Flensburger Wind- und Wassermühlen. Hzt. 18.-6.,
25.-6 og 2.-7.
Flensborg. Mein Freund, der alte Friedhof zu Flensburg. Hzt. 16.-
7. og 30.-7.
Lyksborg. W.: Aus Glücksburgs Vergangenheit. Hzt. 16.-1. og
5.-3.

Slesvig amt:

Slesvig. Telling, Søren: Madam Esselbachs gæstgivergård i Slesvig.
Fl. A. 4.-6.

Sydtønder amt:

Før. C.: Havet, der tog og giver. Fl. A. 29.-6. og 30. 6.
Lindholm. Lindholm, den frisiske marskby på en tidligere ø. Fl.
A. 22.-2.
Ahrenkiel, Hans V.: Galgepold og Horsbjerg pold. Fl. A. 1.-8. og 2.-8.
Ahrenkiel, Hans V.: På opdagelsesfærd i Vesteregnet. F. A. 22.-7. og
23.-7.

Folkeminder

- Brøndergård, V. J.: Et bondebryllup i Sundeved omkring 1890. Fl. A. 3.-1.
- Brøndergård, V. J.: »Lille Thomas i Gærdet«. Nogle sønderjydske folkelige dyrenavne. Fl. A. 2.-5.
- Brøndergård, V. J.: Volmers og Karen Hannes æbler. Fl. A. 9.-10.
- Brøndergård, V. J.: »Vrangkrøjt« — et 2000-årigt dyrlægemiddel. Fl. A. 4.-3.
- Schmidt, August F.: Da M. & K. blev bekæmpet med ild, der blev trukket ud af træ med tov. Dann. 23.-1.
- Schütte, Gudmund: Frisiske fyndord. Fl. A. 8.-10.
- n-: Wolfsjagden in Südschleswig. Hzt. 6.-2.

Personalhistorie

- Ekkoloddets opfinder født i Haderslev 1880 (Alexander Behm). Dann. 30.-1.
- Tønnings berømteste Tochter. (Gundalena Braren). Htz. 2.-7.
- H. N. A. Jensen og hans samtid. Fl. A. 22.-4.—23.-4.
- Clausen, P. L.: Tre brødre Kloppenborg. Vestk. 30.-1.
- Lund, Hans: 25 år i Sønderjylland. Vestk. 2.-1., 3.-1.
- Schmidt, Aug. F.: En af de gamle lærere fra Kongeåegnen (Hans Madsen Løbner). Dann. 11.-8.
- Jensen, Karen Margrethe: Læreren og præsten Vilhelm Munck. Fl. A. 24.-4.
- Christensen, V. Nørlund: Maleren Emil Nolde og Vestjylland. Vestk. 12.-5.
- Damm, Chr.: Angelboen, der blev Danmarks første politimester. (Claus Rasch). Fl. A. 22.-8.
- Petersen, Jens A.: Bonden på Bukshave. (P. Skau). Fl. A. 7.-4.
- Olesen, Th.: En sønderjydske kunstnerinde. (Agnes Smidt). Fl. A. 6. og 7.-10.
- Christiansen, W.: Martyren fra Oland (Pastor J. G. Møller). Vestk. 18.-12.

<p>Sønderjyllands Kreditforening Haderslev</p>	<p>Sønderjydsk Tæppefabrik A. R. KJÆRBY A/S HØJER *</p>	<p>Haslev Gymnasium Kostskole for Drengene Eksamensret til Mellemskole-, Real- og Studentereksamen. Alle Oplysninger ved Henvendelse til <i>Peter Kæstel</i> Rektor, Haslev</p>
<p>Parfumeriartikler Tønder Apotek Telefon 115</p>	<p>Aktieselskabet C. I. Christensens Papirhandel E S B J E R G</p>	
<p>HEJMDAL Landsdelens Blad</p>	<p>AKTIESELSKABET NORDISKE KABEL- OG TRAADFABRIKER KØBENHAVN F.</p>	
<p>Spare- og Laanekassen for Hobro og Omegn</p>	<p>GRAM KØLEANLÆG Brødrene Gram A/S Vojens</p>	
<p>Paasch & Larsen, Petersen Aktieselskab HØRSENS Telefoner: 207 — 807 — 808</p>		<p>Snoghøj Gymnastik- højskole Fredericia. 3 Maaneders Sommerskole. 5 - Vinterskole. Skoleplan sendes. Jørgine Abildgaard. Anna Krogh.</p>
<p>A-S FAXE KALKBRUD Frederiksholms Kanal 16 Telefon Central 9123 JORDBRUGSKALK 97 pCt. kulsur Kalk i Varen, som den leveres ca. 100 pCt. passerer 1 mm Sigte</p>		<p>Graasten Andelsslagteri</p>
<p>HØRSENS HAVN</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ <i>Mange moderne Stykgodskraner.</i> ◆ <i>7,00 m Vanddybde.</i> ◆ <i>Havnen kan besejles Dag og Nat.</i> ◆ <i>Store Arealer ved Kaj og Jernbanespor ledige til Udleje.</i> 		<p>Svend Kirchheiner <i>aut. Installatør</i> Storegade 17 . Tønder . Tlf. 45</p> <p>TØNDERHUS Danskhedens nye Borg <i>Knud Hauwig . Tlf. 622 . Tønder</i></p>
<p>Tønder Mejeri telefon 186</p>	<p>Sønderborg Andelsmejeri</p>	<p>Lolland-Falsters Folketidende Stiftets største Blad Nykøbing </p>